

Byens rørsystemer: Når teknikere bygger de samme ting på forskellige sprog

Viktor Smith, Copenhagen Business School

Abstract: It can be argued (see Madsen & Thomsen, this volume) that people who share the same mother tongue may nevertheless “speak different languages” in the sense that they will use fundamentally different vocabularies when dealing with otherwise similar fragments of extra-linguistic reality because they address them for different purposes and on the background of different sorts of knowledge. It seems relevant to ask, therefore, if the reverse may also be true. Will people with different mother tongues “speak the same language” when they deal with similar aspects of reality for similar purposes and draw on similar sorts of knowledge – be it stamp collection, yoga or water engineering? The words are bound to look and sound quite different, of course, but does that pose any serious challenges to mutual understanding if they can still replace each other in a 1:1 fashion (say, with the help of Google Translate)? To contribute to this discussion, the present article presents selected results from a comparative investigation of Danish and Russian conceptual structures and terminology in the field of public water supply systems, a domain which displays many similarities throughout the industrialized world. The findings indicate that, at least if we take a functional rather than, say, an administrative or commercial viewpoint, the terms are as good as fully compatible in terms of what is put into words, and according to which criteria. However, they display profound and seemingly systematic differences as to how the expression-units have been formed. Moreover, the latter differences seem to be consistent with Durst-Andersen’s (2011a; 2011b) description of Danish as a hearer-oriented language and Russian as a reality-oriented language. The implications of this for the idea of linguistic world-views and for the communication of professionals across national and linguistic borders are discussed.

Keywords: Lexicalization, word formation, linguistic world-views, terminology management, Danish, Russian.

1. Indledning

Som vist i Nistrup Madsen & Erdman Thomsen (dette nummer) kan mennesker, der har samme modersmål, alligevel ”tale forskellige sprog” i den forstand, at de – af arbejdsmæssige eller andre grunde – har vidt forskellig viden om og forhold til et givet udsnit af virkeligheden og derfor opererer med forskellige begrebsverdener med tilhørende ordforråd i relation til det. Endog samme ord kan derved komme til at betyde noget forskelligt, alt efter hvem man spørger – i nævnte artikel bl.a. illustreret ved ordet *sag*, som dette bruges og defineres af hhv. kriminalforsorgen, anklagemyndigheden, domstolene og politiet. Her er det ikke sprogets formelle struktur, der skiller, men *sprogbrugernes* varierende erkendelsesmæssige og kommunikative behov. At sådanne forskelle ikke begrænser sig til fagsprog kan f.eks. ses af de variationer, der forekommer i danske sprogbruges forståelse af selv almindelige ord som *makron*, *rullepølse* og *smoothie* afhængigt af vidensniveau, interesser, alder m.v. (Smith et al. 2013). Men lad os nu blive ved fagsproget, som ofte er leveringsdygtigt i klare og veldokumenterede eksempler, herunder nogle, som kan bidrage til at nuancere den aktuelle diskussion.

Ovennævnte observationer gør det nærliggende at spørge: Vil mennesker med forskellige modersmål så omvendt ”tale samme sprog”, hvis de beskæftiger sig med et givet genstandsfelt ud fra nogenlunde samme viden og præmisser – det være sig frimærkesamling, yoga eller bygge- og anlægsteknik? Dette virker umiddelbart plausibelt, i hvert fald hvad ordforrådet (leksikon) angår, der jo i alle sprog er langt mere fleksibelt og tilpasningsdygtigt end de grammatisk-syntaktiske systemer. Herved synes pendulet umiddelbart at svinge fra en relativistisk imod en mere universalistisk sprogopfattelse, hvor sproget ses som en samling ”etiketter”, der godt nok ikke ser ens ud fra sprogsamfund til sprogsamfund, med som uden videre kan erstatte hinanden. Altså ét-nul

til Google Translate! Men er det hele historien?

Som bidrag til diskussionen ser vi i denne artikel nærmere på et genstandsfelt, hvor betingelserne for at have et ”fælles” sprog på tværs af sprog- og landegrænser umiddelbart synes at være ganske gode, nemlig udformning og drift af offentlige vandforsyningssystemer, med fokus på danske og russiske fagfolks inddeling af vandledningerne i systemet efter funktion. Tekniske anlæg som disse er forholdsvis ukomplicerede og opbygget på stort set samme måde i de fleste industrialiserede lande. Samtidig involverer arbejdet med dem i langt mindre grad end f.eks. de processer og sagsforhold, der behandles i Madsen & Thomsens artikel (dette nummer), snævert samfundsspecifikke hensyn til rets- og socialpolitik, retsopfattelser osv. Herved reduceres den potentielle ”støj” fra udenomssproglige faktorer, hvorved sprogets ”eget” fingeraftryk på områdets begrebs- og termdannelsesprocesser kan træde tydeligere frem.

Som vi snart skal se, viser dette fingeraftryk sig dog at være ret begrænset, så længe vi kun ser på *hvad*-aspektet af fænomenet leksikalisering, altså spørgsmålet om, hvilke genstande og fænomener man vælger at danne ord for, og hvilke kriterier man lægger til grund for deres udskillelse og afgrænsning. Derimod bliver det sproglige fingeraftryk særdeles markant, hvis vi ser på *hvordan*-aspektet af samme fænomen, altså på hvordan de ord, man så vælger at danne, konkret er konstrueret, oftest ved genbrug af i forvejen eksisterende sproglige byggesten og orddannelsesmønstre (se nærmere i Smith 2000 om den foreslåede inddeling). Hvad mere er: Disse forskelle synes at være i tråd med Durst-Andersens beskrivelse af dansk som et modtager-orienteret sprog og russisk som et virkeligheds-orienteret sprog (Durst-Andersen 2012; 2011a; 2011b). Desuden kan forskellene potentielt have konsekvenser for den tværsproglige vidensoverføring, som Google Translate ikke kan klare alene. Men lad os først se på facts.

2. Vandledninger på dansk og russisk

2.1. *Fra ontologi til termer: Den onomasiologiske metode*

I det følgende præsenteres udvalgte resultater af en såkaldt onomasiologisk undersøgelse af begrebsstrukturer med tilhørende terminologi i relation til vandforsyningssystemer i Danmark og Rusland, som udgør den empiriske del af en specialeafhandling udarbejdet på CBS (Olsen 2008; se endvidere Smith 1992).¹ For en mere detaljeret gennemgang af ”best practices” for begrebsudredning og ontologiopbygning som grundlag for komparative terminologiske analyser henvises til Wright & Budin (1997); Nistrup Madsen & Erdman Thomsen (1999) og Kockaert & Steurs (2015). Her opsummeres blot nogle grundprincipper til støtte for den videre diskussion af data.

Modsat den semasiologiske tilgang, hvor man starter med ordene og ser på, hvad de betegner, forudsætter den onomasiologiske tilgang, at man starter med at kortlægge (her) teknikernes samlede begrebsverden og inddelingskriterier i relation til et givet område og derefter ser på, hvordan disse inddelinger udtrykkes sprogligt. I praksis betyder det, at skriftlige kilder først læses med henblik på at udskille centrale sondringer og inddelingskriterier (distinktive træk), som registreres og dokumenteres med udvalgte citater i såkaldte records, som opstilles for hvert af de derved udskilte begreber. For mundtlige kilder (informanter) anvendes tilsvarende en interviewteknik, hvor der ikke spørges f.eks. ”Hvad betyder termen *råvandsledning*, *hovedledning*, *stikledning*, *jordledning* osv.?”, men derimod ”Hvordan ville du naturligt inddele systemets vandledninger efter funktion?” De termer, kilderne lader begreberne komme til udtryk igennem, noteres ligeledes, men er ikke

1 Specialeafhandlingen tager afsæt i og videreudvikler en undersøgelse af dansk og russisk terminologi inden for naturgasforsyning, vandforsyning og kloakering, som indgik i mit eget ph.d.-projekt, men som kun punktvis er medtaget i den endelige ph.d.-afhandling (Smith 1992). Det samlede empiriske materiale foreligger i kartoteksform på papir og kan om ønsket besigtiges på mit kontor. Materialet rummer bl.a. omfattende interviews med danske og russiske fageksperter, hvoraf kun en mindre del er inddraget i Olsen (2008). I overvejelserne om faktisk sprogbrug nedenfor har jeg i et vist omfang også støttet mig til disse.

hovedfokus i denne fase. De enkelte records integreres efterfølgende til et begrebssystem (især inden for Artificial Intelligence og Knowledge Engineering også kaldet en ontologi, se f.eks. Kendal & Creen 2007: 108-158), som afspejler relevante begrebsrelationer. I den aktuelle analyse inddrages dels generiske relationer (genus/species) vist i Figur 1 som trædiagram samt via talkoder, hvor de relevante tal er adskilt med punktum, dels partitive relationer (del/helhed) vist i Figur 1 som klammediagram samt via talkloder, hvor de relevante tal er adskilt med bindestreg.

I næste fase gennemgås kilderne på ny, denne gang med fokus på de leksikalske enheder (termer), som kan ses anvendt som udtryk for de udskilte begreber. Herved kan det konstateres, om flere termer evt. sideløbende fungerer som udtryk for samme begreb (termkonkurrence), og om samme termer evt. går igen som udtryk for flere begreber i systemet (polysemi). Termerne med tilhørende dokumentation indføres herefter i de enkelte records. Er der tale om en sammenligning af flere sprog, gennemføres de netop beskrevne procedurer først isoleret for hvert af de implicerede sprog, hvorefter de enkelte records sammenlignes på tværs og slås sammen, hvis der er overensstemmelse mellem de kriterier (træk), der indgår i begreberne. De tilhørende termer i det/de involverede sprog klassificeres på dette grundlag som ækvivalente. Samtidig kan der (som i Olsen 2008) opstilles en fælles metadefinition, som opsummerer de centrale træk fra de primære kilder i begge de respektive sprog. I Appendix A vises til illustration en færdig record fra Olsen (2008), som dækker ét af de i alt tre i undersøgelsen medtagne begreber, som i dansk udtrykkes ved termen *hovedledning*. Som nærmere diskuteret i det følgende, har det været muligt at opstille fælles records for samtlige de i det følgende behandlede begreber. Dette er dog ingenlunde tilfældet inden for alle emnefeltet (se også 2.2.2. nedenfor). Har et begreb kun dækning i ét af de involverede sprogsamfunds originalkilder, bibeholder det sin separate record og forsynes med et *oversættelsesforslag* frem for en ækvivalentangivelse i det/de øvrige sprog.

2.2. Resultater og diskussion

2.2.1. Begrebmæssig inddeling

Figur 1 og 2 sammenfatter udvalgte delresultater fra den aktuelle undersøgelse. De russiske termer er gengivet med kyrillisk skrift og er dermed holdt i tråd med det underliggende leksikografiske originalmateriale. Princippet fastholdes i den løbende tekst, selv om en latinsk translitteration efter ISO (som er valgt i de øvrige artikler i dette nummer, der berører russisk) måske kunne lette den umiddelbare tilgængelighed for ikke-russiskkyndige. Da det imidlertid nedenfor primært drejer sig om enkeltord, turde en genkendelse af disse ud fra skriftbilledet alene ikke være en uoverkommelig øvelse.

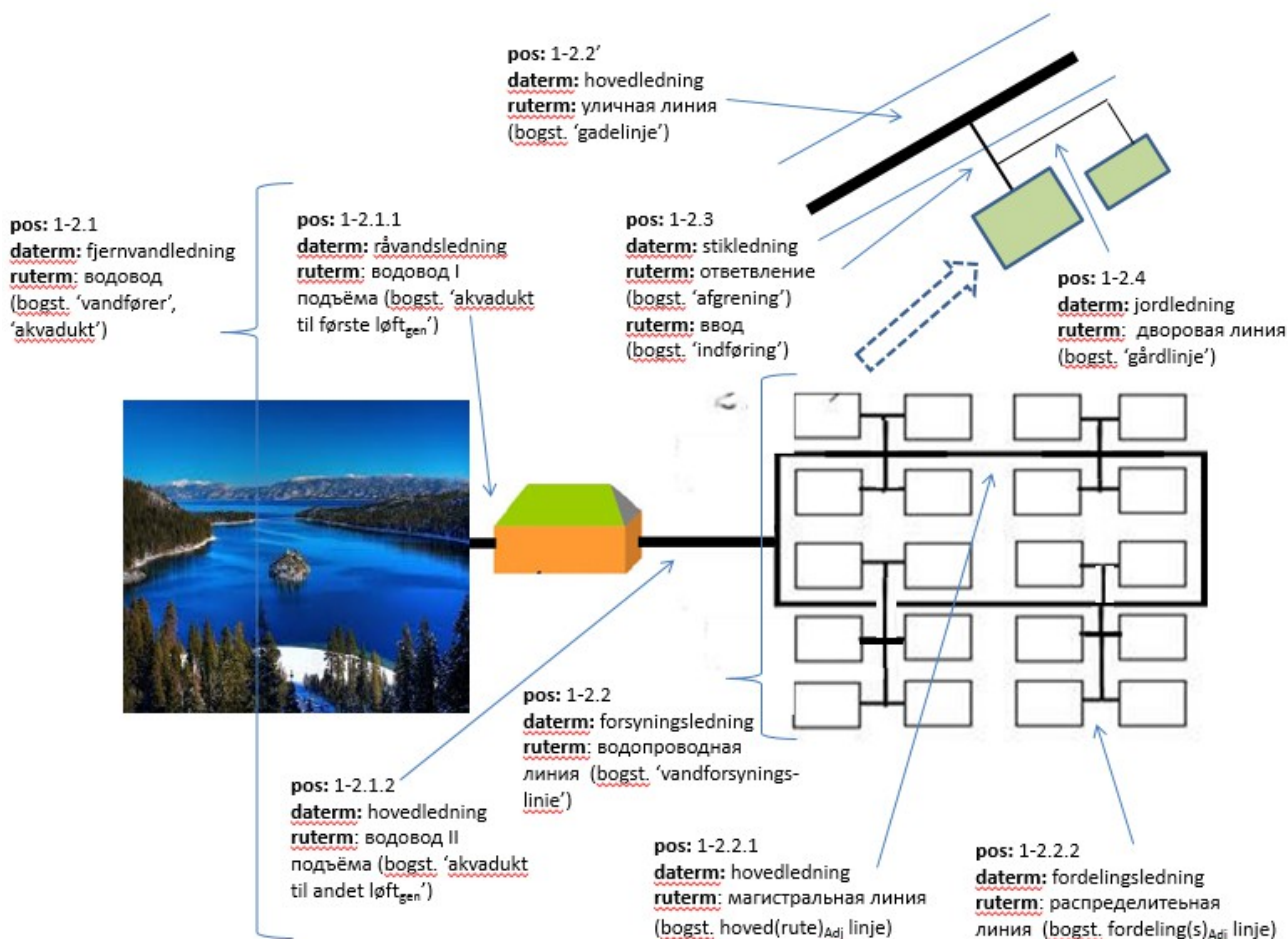
Figur 1 gengiver et ”klip” fra det samlede begrebssystem i Olsen (2008), som alene dækker systemets vandledninger inddelt efter funktion. Hvert begreb er her repræsenteret ved den/de termer, der anvendes til at udtrykke begrebet sprogligt på dansk hhv. russisk.² Talkoderne indikerer begrebernes indbyrdes position i systemet (pos = position) og viser samtidig tilbage til de fulde records med nærmere begrebsoplysninger, herunder definitioner og anden dokumentation. Af pladshensyn er de fulde records ikke medtaget, men kan besigtiges i Olsen (2008).

Figur 1 gengiver et ”klip” fra det samlede begrebssystem i Olsen (2008), som alene dækker systemets vandledninger inddelt efter funktion. Hvert begreb er her repræsenteret ved den/de termer, der anvendes til at udtrykke begrebet sprogligt på dansk hhv. russisk.³ Talkoderne indikerer begrebernes indbyrdes position i systemet (pos = position) og viser samtidig tilbage til de fulde records med nærmere begrebsoplysninger, herunder definitioner og anden dokumentation. Af pladshensyn er de fulde records ikke medtaget, men kan besigtiges i Olsen (2008).

2 Af hensyn til fremstillingens omfang og klarhed er visse mindre hyppige termvarianter og udtryksmåder dog udeladt, idet der atter må henvises til dokumentation og kommentarer i Olsen (2008) og Smith (1992).

3 Af hensyn til fremstillingens omfang og klarhed er visse mindre hyppige termvarianter og udtryksmåder dog udeladt, idet der atter må henvises til dokumentation og kommentarer i Olsen (2008) og Smith (1992).

Figur 2: Skitse over ledningsføringen i et vandforsyningssystem med angivelse af tilhørende begreber og begrebsrelationer (vist ved talkoder) samt danske og russiske termer.

I større systemer opstår der i begge faglige miljøer ofte et behov for at skelne mellem de vandledninger, som transporterer vandet i transitfart fra indvindings- og/eller behandlingsstederne frem imod et forsyningsområde (pos: 1-2.1), og de ledninger, som transporterer vandet rundt til forbrugerne inden for forsyningsområdets grænser, prototypisk: en by (pos: 1-2.2). Førstnævnte kan enten gå fra indvindingssted til behandlingssted, når disse er placeret i en vis afstand fra hinanden (pos: 1-2.1.1), eller fra behandlingssted (vandværk) videre til forsyningsområdet (pos: 1-2.1.2). Inden for forsyningsområdets grænser skelnes der normalt mellem de overordnede ledninger, som først og fremmest er dimensioneret til at sikre tilførsel af tilstrækkelige vandmængder til forsyningsområdets enkelte dele, men som også kan forsyne de forbrugere, de passerer undervejs (pos: 1-2.2.1) hhv. ledningerne i det finmaskede net, som tjener til at bringe vandet helt frem til flertallet af forbrugere (pos: 1-2.2.2). I overgangen mellem det fælles net og de enkelte forbrugeres vandinstallation (se nærbilledet øverst til højre i Figur 2) skelner man mellem den ledning, som fører vandet fra ledningen ude i gaden og ind på forbrugerens grund (pos: 1-2.3), og den konkrete ledning ude i gaden, hvorfra førnævnte ledning udgår (pos: 1-2.2'). Anvendelse af mærket (') i talkoden indikerer, at dette begrebs ekstension (omfang) principielt er sammenfaldende med det generelle begreb for alle ledningerne i forsyningsområdet (pos: 1-2.2), men at det udslagsgivende kriterium hér er et andet, nemlig rollen som forsyningskilde for en konkret forbruger (altså set i et VVS-perspektiv, om man så må sige). Ved flere bygninger på forbrugerens grund (f.eks. et sommerhus med annekser, en skole eller en større virksomhed) skelnes der endvidere mellem

føromtalte ledning, som bringer vandet ind på grunden (pos: 1-2.3) og de efterfølgende ledninger (begyndende ved forbrugerens stophane og/eller vandmåler), der bringer vandet videre rundt til de enkelte bygninger inde på grunden (pos: 1-2.4). Vandledninger og installationsgenstande inde i bygningerne samt murgennemføringer skal ikke behandles nærmere her (se dog diskussionen af de russiske panderter til *stikledning* sidst i 2.2.4. nedenfor).

2.2.2. Hvad versus hvordan

Den netop skitserede forståelse af, *hvad* der bør udskilles og kaldes for noget specifikt, er som sagt praktisk talt parallel, hvad enten man konsulterer danske eller russiske kilder. Det er i denne forbindelse afgørende at slå fast, at vi ikke blot har at gøre med en beskrivelse af virkeligheden "som den nu engang er" og som sprogene så kan forme forskelligt. De nævnte ligheder er – ligesom de forskelle, der kan afdækkes gennem tilsvarende analyser på andre emnefeltter – allerede udtryk for en selektiv fortolkning af virkeligheden og dermed et vigtigt første skridt i *sprogsammenligningen*.⁵ De afspejler, hvilke begrebsstrukturer der i kraft af deres kognitive prominens (prægnans) har stået først i køen til at blive leksikaliseret, dvs. forsynet med et permanent sprogligt udtryk og integreret i sprogsystemet i egenskab af leksikalske betydninger.

Selv for noget så fysisk håndgribeligt som vandledninger er inddelingen ikke naturgiven. Ud over den *driftstekniske* synsvinkel, som primært forfølges i Olsen (2008), kan der f.eks. også anlægges en *anlægsteknisk* eller en *administrativ-kommerciel* synsvinkel på de samme ledninger. Ved at tage udgangspunkt i kilder og passager i sådanne, der i stedet understøtter en af disse synsvinkler, ville andre inddelingskriterier komme i spil (materialevalg, læggemåde, ansvar, ejerforhold m.v.), og resultatet ville på nogle punkter være langt snævrere bundet op på lokale forhold. For eksempel har den skelnen, som danske fagfolk udtrykker ved *kommunale ledninger* over for *HOFOR-ledninger* (HOFOR = Hovedstadsområdet Forsyningsselskab) af gode grunde ikke nogen præcis begrebsmæssig pendant hos russiske fagfolk. Endnu større bliver den samfundsspecifikke indflydelse ved sammenligning af f.eks. juridiske begreber (se Hjort Pedersen 1994; Holste & Nielsen 1995; Melchior 2011). Her vil der typisk udskilles mange begreber, som kun har kognitiv dækning i ét af de behandlede sprogsamfund, hvorfor der kun kan gives et *oversættelsesforslag* i det/de øvrige behandlede sprog. Som eksempler kan nævnes de begreber, der udtrykkes af de danske termer *grundlovsforhør* og *skilsmisssæreje*. Vanskelighederne ved at gengive det eksakte begrebsindhold på f.eks. russisk eller engelsk bunder hér ikke primært i termernes dannelsesmåde – om end de også på dét plan kan være vanskelige at dechiffrere på en meningsfuld måde for ikke-indviede – men i de underliggende proces- hhv. familieretlige realiteter.

Inddragelsen af termens dannelsesmåde leder os frem til næste spørgsmål, nemlig *hvordan* de begreber, som (in casu) danske og russiske teknikere har valgt at operere med, udtrykkes sprogligt. På dette punkt viser der sig at være markante og potentielt systematiske forskelle. Følger vi atter terminologien i Smith (2000), er mængden af *primære leksikaliseringer*, dvs. simple ord som *mand*, *hus* og *vand*, der "bare betyder det, de betyder", i de enkelte sprog ret begrænset. Størstedelen af ordforrådet er dannet ved *sekundære leksikaliseringer*, dvs. genbrug af allerede eksisterende udtryksenheder. Det kan ske ved at tilføje nye betydninger til eksisterende ord, f.eks. *vinge* (på

5 I den præ-kognitive strukturalistiske lingvistik blev tidligere bestræbelser på at anvende den onomasiologiske metode til at opbygge begrebssystemer uden fra starten at tage afsæt i de sproglige udtryk ellers netop kritiseret som "banale" beskrivelser af virkeligheden frem for menneskers subjektive fortolkning af den. Det sidste blev set som sproget og kun sprogets privilegium (for et overblik over denne debat, se Baldinger 1980). Med udbredelsen af en mere kognitivistisk tilgang til sprogbeskrivelsen (Lakoff; Talmy 2000; Evans & Green 2006; Barsalou 2010) er begrebsdannelse (kategorisering) i dag bredt anerkendt som en selvstændig og fundamental kognitiv proces, der ikke kun afspejler, men også filtrerer og fortolker virkeligheden. Dette sker under påvirkning af en række faktorer, herunder *blandt andet* sprogstrukturen. Menneskesproget ses m.a.o. som en væsentlig faktor, der bidrager til at accelerere processen og fastholde dens resultater, men ikke som eneste drivkraft. At det desuagtet stadig kan farve begrebsdannelsen i visse henseender, er en anden sag, som vi vender tilbage til.

ventilator) eller *mus* (til computer), eller ved at kombinere eksisterende ord og orddele til større enheder (afledte ord, komposita, frasalleksemer m.v.). Inden for dette overordnede billede kan der imidlertid stadig være markante forskelle imellem sprog og grupper af sprog mht. fordelingen af primære leksikaliseringer på semantiske domæner samt arten og hyppigheden af de foretrukne modeller for sekundære leksikaliseringer.

2.2.3. Hvornår er en ledning en ledning?

Det foreliggende materiale udviser i så henseende visse forskelle, som også generelt kendetegner på den ene side de germanske sprog (herunder dansk) og på den anden side de romanske og (i hvert fald hvad substantiverne angår) også de slaviske sprog (herunder russisk), se Korzen & Lundquist (2004) og Durst-Andersen (2011a). I dansk er ordsammensætninger (komposita) i form af 'substantiv + substantiv' (N+N) således langt den foretrukne model for dannelse af nye substativer. Det viser sig da også, at *samlige* danske termer i Figur 1 og 2 er klassiske komposita. I det russiske materiale er billedet mere broget: Ud over samskrevne komposita som *водопровод* optræder der også frasalleksemer af typen 'relativt adjektiv + substantiv' (Adj_{rel.}+ N), f.eks. *магистральная линия* (der semantisk stadig ligger tæt op ad de danske komposita), frasalleksemer af typen 'substantiv + substantiv i genitiv' (N+N_{gen}), f.eks. *водовод I подъёма*, og afledninger med suffiks, f.eks. *ответвление* (bogst. ≈'afgrening').

Ligeledes springer det i øjnene, at mens de danske komposita har samme kerneled hele vejen ned igennem hierarkiet, nemlig *-ledning*, skifter de russiske dannelser kerneled undervejs: fra *-провод* ('ledning') for det generiske begreb (i begge konkurrerende termvarianter, se herom nedenfor) over *водовод* for ét sæt af underbegreber (vel nok en kalke⁶ fra *akvædukt*, latin: *aquaeductus*), til *линия* ('linje') for et andet sæt af underbegreber, samt afledningerne *ответвление* og *ввод*, der dannelsesmæssigt modsvarer *afgrening* og *indføring* i dansk, selv om den præcise danske ækvivalent til begge i denne aktuelle sammenhæng er *stikledning* (se 2.2.4. nedenfor).

En anden generaliserbar tendens er, at det gennemgående danske kerneled *-ledning* specificerer variabelen funktion på et relativt abstrakt niveau (dét at lede noget), hvilket gør det muligt at viderespecificere det ad flere forskellige spor via kompositumsdannelse. Modsætningsvis indsnævrer de russiske udtryksenheder, som foretrækkes på de lavere niveauer, spillerummet noget med hensyn til forventelig ydre fremtoning og placering (fysisk og/eller set på et kort). Udtrykt i Durst-Andersens terminologi knytter de således også an til et sensorisk oplevet "image" og ikke kun til en generaliseret "idea" (Durst-Andersen 2011a: 133-143). Eksempler på samme tendens kan ses i leksikaliseringen af talrige andre kategorier af (især) menneskeskabte genstande i dansk i modsætning til både de romanske og slaviske sprog, jf. således også *tennisbane*, *landingsbane*, *livsbane* i dansk versus *court (de tennis)*, *piste (d'atterrissage)*, *trajectoire (de vie)* i fransk.

Det skal understreges, at vi her taler om, hvad termerne lader skinne igennem "på overfladen" i kraft af deres dannelsesmåde, ikke det fulde begrebsindhold, der gemmer sig bag denne. Intet taler for, at danske fagfolk ikke ligesom deres russiske kolleger forventer en forskellig prototypisk fremtoning af en *jernvandleddning* og en *stikledning*, eller at russiske fagfolk ikke også stadig betragter alle ledningerne i systemet som *-провода* ('ledninger') – hvad kilderne jo netop benævner dem som under ét. Det er endvidere værd at notere, at den flittige kompositumsdannelse med ét gennemgående kerneled i dansk omvendt ikke altid kan tages som udtryk for generiske begrebsrelationer (taksonomier) i gængs forstand. Ganske vist kan sammensætningerne med *-ledning* i vores tilfælde alle siges at betegne afarter af ledninger, men hvordan med f.eks. *-stol*: En

6 Samme dannelsesmåde går igen i rent russiske substantiver som *водонад* (≈'vandfald') og *самолет* (bogst. ≈'selvflyv(er)'), dansk: 'flyvemaskine'. De klassificeres normalt som en afart af komposita, der dog ikke er særligt produktiv og hvor kerneledet oftest udgøres af en verbalstamme, som ikke ville kunne fungere som et selvstændigt ord uden tilføjelse af et afledningssuffiks.

køkkenstol og en *klapstol* er vel stadig afarter af *stole* for de fleste af os, mens en *lænestol* straks er en mindre oplagt kandidat til "bare" at kalde en stol, og en *domstol* slet ikke er en stol men kræver en metonymisk læsning. På russisk kan *cmyл* (≈'stol') derimod kun "strækkes" til køkken- og klapstole. Tættere på vores aktuelle felt kan noget tilsvarende ses for *brønde*, jf. således *råvandsbrønd* – *nedløbsbrønd* – *oliebrønd*, hvor kun de to første indretninger kan benævnes *колодец* (≈'brønd') på russisk, mens den sidste er en type *скважина* (≈'borehul'). Udtrykt i prototype-teoretiske termer (Rosch 1978; Lakoff 1987: 58-152) kan man sige, at russisk foretrækker at skifte kerneled eller vælge en anden dannelsesmåde, når man kommer ud i prototypens periferi, mens dansk er mindre restriktivt og accepterer en glidende overgang fra prototypiske over mindre prototypiske til metaforiske, metonymiske o.a. associative læsninger af samme kerneled (se også Wierzbickas illustrative diskussion af beslægtede eksempler i engelsk, 1996: 270-273).⁷ Den onomasiologiske metode giver et langt bedre grundlag for at manøvrere i dette grænsefelt mellem egentlige taksonomier og orddannelse baseret på andre typer begrebmæssige koblinger (metonymi, metaforik, blanding m.v.) end det er tilfældet med den semasiologiske, hvor udtrykket fungerer som eneste udgangspunkt og pejlemærke.

2.2.4. Termkonkurrence

Et trivielt, men ofte overset, grundvilkår for al orddannelse er, at det nye ord på et tidspunkt er blevet sagt/skrevet for første gang af en konkret person, der ikke havde til hensigt at ændre på sit nationale sprog(system), men blot at gøre sig forståelig for en anden, lige så konkret person eller personkreds med et nærmere bestemt kommunikativt formål for øje. Som vi lige har set, kan de byggesten og skabeloner, som de enkelte sprog stiller til rådighed, her have en vis indflydelse på det forventelige slutresultat. Med til det fulde billede af *hvordan*-aspektet hører imidlertid også et vist element af idiosynkrasi: Det er (også) et spørgsmål om, hvilket blandt flere mulige dannelsesmønstre, der faldt afsenderen først ind i situationen, og om nydannelsen blev forstået af den/de aktuelle modtager(e), som afsenderen havde intenderet det – samt om der derved blev startet en kædereaktion, et *kausalt netværk* (jf. Smith 2001 i delvis forlængelse af Devitt & Sterelny 1999: 66-113), som fik tilstrækkeligt mange andre mennesker i det pågældende sprogsamfund til at acceptere og adoptere den derved etablerede kobling mellem udtryk og indhold, så ordet til sidst har kunnet indlemmes i Dansk Sprognævns Nyordsliste⁸ eller f.eks. blive en del af et givet fagområdes alment anerkendte terminologi.

Inden for fagsprog kan der som led i denne proces til tider fremkomme flere konkurrerende termer for samme begrebmæssige indhold.⁹ Forholdet ses stort set ikke i almensproget, hvor det ene bud til sidst typisk vil fortrænge de øvrige, hvis det begrebmæssige indhold virkelig er ens (mulige undtagelser kunne for dansks vedkommende være *hovedtelefon* ↔ *høretelefon* og *blegselleri* ↔ *bladselleri*). At fænomenet ses hyppigere i fagsprog kan omvendt forklares ved det relativt begrænsede antal involverede sprogbrugere og disses relativt høje sprogbevidsthed og (for nogens vedkommende) beføjelser til selv at bestemme "hvad tingene skal hedde" i deres egenskab af opfindere, producenter, lærebogsforfattere, projekteringsvirksomheder, brancheorganisationer, myndigheder osv. (og evt. terminologer tilknyttet sådanne). Skønt målet typisk er entydighed og klarhed, kan resultatet let blive det modsatte, nemlig udbredt termforvirring (se også Smith 1992:

7 Det betyder vel at mærke ikke, at metaforisk/metonymisk betydningsoverføring ikke også er flittigt anvendt i russisk, men blot at denne strategi mindre hyppigt blandes sammen med en tilgang, hvor store familier af sammensatte udtryk deler kerneled, men i realiteten afspejler en blanding af taksonomiske og andre former for begrebsrelationer.

8 <http://dsn.dk/nyt/nyheder/dansk-sprogaevns-nyordsliste>; se også Jarvad (1995)

9 Udtrykket *konkurrerende termer* foretrækkes her frem for *synonymer*, der i praksis ofte bruges om ord i almensproget, der måske nok kan have samme referent, men udskiller denne efter vidt forskellige kriterier, som ikke har noget med valget af udtryk at gøre, f.eks. *skib*, *skude*, *plimsoller*.

154-60), der altså i disse tilfælde ikke så meget skyldes faglig uenighed som enkelte aktørers sprogfornemmelse og skøn.

I det her analyserede eksempelmateriale er forholdet kun illustreret ved russisk¹⁰, hvilket dog må betragtes som en tilfældighed, da det samlede datamateriale rummer ganske mange eksempler fra begge sprog. Eksemplerne (altså in casu: de russiske) viser tydeligt, hvordan pragmatiske og ”lavpraktiske” forhold kan spille en lige så stor rolle for dannelsen og udbredelsen af bestemte termer frem for andre som sprogenes evt. iboende præferencer. Når nogle kilder således foretrækker det mere omstændelige *водопроводный трубопровод* (bogst. ‘vandsforsyning(s)_{Adj} (rør)ledning’) frem for blot *водопровод* (bogst. ‘vandledning’) som samlebetegnelse for alle vandledninger i systemet, skyldes det, at sidstnævnte i folkemunde også er blevet en betegnelse for vandforsyningssystemet som sådan (lidt ligesom *vandværket* også kan betegne hele systemet på dansk). Det afholder imidlertid ikke andre vandforsyningsfolk fra at bruge termen, da den – som flere informanter gav eksplicit udtryk for – er mere mundret og jo stadig helt korrekt, uagtet ”hvad folk ellers går rundt og siger”.

Med hensyn til *ответвление* (bogst. ‘afgrening’) og *ввод* (bogst. ‘indføring’) som konkurrerende betegnelser for det, der på dansk hedder en *stikledning* (pos: 1-2.3), kan det konstateres, at termerne anlægger let forskudte perspektiver på det bagvedliggende fulde begrebsindhold – hvor den danske term anlægger et tredje. Perspektiverne forudsætter imidlertid hinanden og giver alle god mening, i hvert fald så længe vi taler om vandforsyning. Samtidig kan det konstateres, at, mens *ответвление* dominerer i ældre kilder (som tilgodeset i Smith 1992), har *ввод* i den aktuelle betydning først vundet frem senere (som tilgodeset i Olsen 2008). En nærliggende forklaring er en afsmitning fra nyere naturgasterterminologi. Her kan overgangen mellem by og forbruger således være betydeligt mere kompleks og varieret, både teknisk og administrativt. Situationen kan spænde fra lavtryksnet i ældre bydele, der forsyner kunder med gaskomfurer i etageejendomme direkte via en gasmåler placeret i de enkelte lejligheder, over énfamiliehuse og boligblokke, der får gas til opvarmingsbrug ved et højere tryk og har et leverandørjet regulatorskab og en måler placeret enten på eller inden for husmuren, til store industrivirksomheder med mange anlæg og trykbehov, der forsynes, som var de en mindre by i sig selv.

Det har i visse sammenhænge ført til termforvirring, hvorfor man i midt-1990'erne i flere normer og standarder har forsøgt at harmonisere og præcisere terminologien. I den forbindelse har man indført flere nye termer, hvor elementet *ввод* optræder i flere sammensætninger, bl.a. *газопроводный ввод* (bogst. ≈ ’gas(forsynings)- indføring’), som nogenlunde kan sidestilles med en (vand)stikledning (bortset fra at den i visse konstellationer også kan omfatte andre komponenter), og *вводный газопровод* (bogst. ≈ ’indførende gasledning’), som betegner den ledning, der passerer gennem husmuren. Det sidste var paradoksalt nok dét, *ввод* (alene) oprindeligt blev brugt om på vandforsyningsområdet (en betydning, der ikke er med i Figur 1 og 2 som følge af den valgte afgrænsning), men man har altså nu tilsyneladende i stedet forsøgt at justere terminologien efter den ovenfor skitserede model. Det vil føre for vidt at forfølge disse terminologiske forviklinger yderligere her. Pointen er blot, at det igen synes at være specifikke brancheforhold snarere end sprogets universelle præferencer, der har været drivkraften bag terminologiudviklingen.¹¹

10 Der ses her bort fra overbegrebet for hele systemet, hvor der både i dansk og russisk rent faktisk findes et par konkurrerende termer. Disse er imidlertid udeladt her, da fokus i analysen er på ledningerne og da en nærmere forklaring ville føre os for langt ud ad et sidespor. Nævnes skal det dog, at én af de alternative termer for det samlede system i russisk er den i hovedteksten omtalte *водопровод*, som egentlig blot betyder. ‘vandledning’, men i folkemunde (også) kan bruges om hele vandforsyningssystemet. Mens nogle fagfolk afviser denne brug i teknisk sammenhæng, er den faktisk blevet knæsat af andre, herunder i en terminologisk standard (GOST 25151-82). Dette er igen en del af baggrunden for, at *vandledninger* så må kaldes noget andet i teknisk sammenhæng, som omtalt i hovedteksten (dette afsnit).

11 Situation illustreres af nedenstående eksempel på en tråd i et russisk internet-forum for naturgasteknikere. Deltagerne forsøger her ikke helt uden humor at udrede de terminologiske forviklinger omkring *ввод* og mulige

2.2.5. Polysemi og vaghed

En anden konsekvens af den dynamiske termdannelsesproces, der præger de aktuelle og mange andre fagområder, er, at samme term kan gå igen som udtryk for flere forskellige, men i visse henseender beslægtede begreber (polysemi). Forskellen kan ligge:

- imellem almensproget hhv. fagsprog, hvor f.eks. *salt* for en kemiker betegner en hel gruppe af kemiske stoffer og ikke kun NaCl til madlavning eller vejsaltning, som i daglig tale;
- imellem forskellige, men evt. overlappende fagområder, hvor f.eks. *fordelingsledning* på vandforsyningsområdet betegner en underordnet ledning i forsyningsområdet (pos: 1-2.2.1), modsat en *hovedledning* (pos: 1-2.2.2), hvorimod det på naturgasområdet er de overordnede ledninger i forsyningsområdet, der kaldes *fordelingsledninger*, mens de underordnede kaldes *distributionsledninger*¹² (jf. også diskussionen af termen *sag* hos Nistrup Madsen & Erdman Thomsen, dette nummer);
- imellem flere betydninger inden for samme fagområde.

Sidstnævnte kan skyldes, at forskellige fagfolk og grupper af fagfolk inden for samme område kan have forskellige meninger om, hvilken betydning en given term skal tilskrives, som vi så det med *өөд* (bogst. 'indføring') ovenfor. Selv om resultatet kan virke forvirrende på udenforstående, er situationen klar nok: Der er tale om enten/eller, ikke både/og. Vanskeligere er det umiddelbart at forstå de tilfælde, hvor alle involverede fagfolk er enige om, at en term sideløbende kan fungere som udtryk for to eller flere klart adskilte begreber, der indgår i ét og samme begrebssystem, specielt når der ikke foreligger nogen gængse alternative udtryk for hvert af disse. Dette synes umiddelbart at være i strid med netop fagfolks særligt udtalte behov for og ideal om sproglig præcision og konsekvens.

Situationen forekommer i både dansk og russisk, men synes alt andet lige at have videre spillerum i dansk. Et klart eksempel i det foreliggende materiale er anvendelsen af termen *hovedledning*. Umiddelbart kan man fristes til at forstå termen som *vag* snarere end polysem (se også Wierzbicka 1996: 270-273), dvs. som udtryk for et abstrakt overbegreb, der omfatter enhver ledning, der i en eller anden forstand er overordnet i forhold til en anden. Og termen kan da også ind imellem ses anvendt på denne facon. Men som regel henvises der til ét specifikt underbegreb ud af flere mulige, som det klart fremgår af tekstcitatene i de modsvarende records (i Olsen 2008). Men taler om enten:

- den ledning, der forbinder vandværket med forsyningsområdet (hvor ledningerne inde i forsyningsområdet så modsætningsvis kaldes *forsyningsledninger*), se pos: 1-2.1.2,

eller

- de overordnede ledninger inde i forsyningsområdet (hvor de almindelige ledninger så modsætningsvis kaldes *fordelingsledninger*), se pos: 1-2.2.1,

eller

- dén ledning ude i gaden, hvorfra en konkret forbruger modtager sit vand (hvor den ledning,

sammensætninger hermed, med henvisning til flere af de relevante normative kilder: <http://proekt-gaz.ru/forum/2-1004-1>

12 En oversigt over grundlæggende naturgasbegreber med tilhørende terminologi i dansk kan findes på Naturgasfakta.dk: http://www.naturgasfakta.dk/copy_of_miljoekrav-til-energianlaeg/naturgasnettet-i-danmark

der fører vandet ind på forbrugerens grund så kaldes en *stikledning*), se pos: 1-2.2’.

Det forhold, at andet led i begrebsparret hver gang hedder noget nyt, er yderligere en indikation på, at også første led fra gang til gang betyder noget mere specifikt, end termen selv lader antyde. I russisk kaldes *alle* de involverede ledninger da også noget forskelligt.

Danske vandforsyningsfolk – herunder i undersøgelsen medvirkende forskere/undervisere fra DTU, hvor didaktikken ellers burde være i højsædet – erkender beredvilligt, at denne (gen)brug af *hovedledning* til tre forskellige formål umiddelbart kan virke både forvirrede og inkonsekvent for udenforstående. Men den gennemgående tilføjelse lød: ”Problemet er jo til at overskue i praksis, da det som regel fremgår klart af konteksten, om man taler om det ene eller det andet”.¹³

Et andet tilsyneladende paradoks (hvor samme kommentar går igen) kan ses for *jordledning*, som i Figur 1 og 2 er medtaget i sin egenskab af betegnelse for de ledninger inde på forbrugerens grund, der måtte ligge mellem stikledningen og den/de enkelte bygninger. Imidlertid fungerer termen også som en betegnelse for enhver ledning (vand-, gas- kloak-, el-, fjernvarme- osv.), som ligger nedgravet i jorden, og altså ikke er ført f.eks. over havbunden, hængende over en kløft eller inde i en bygning. I det lys fremstår den førstnævnte anvendelse umiddelbart noget paradoksal, idet samtlige de i Figur 1 og 2 behandlede ledninger som altovervejende hovedregel vil være nedgravet i jorden (med mindre det er decideret umuligt pga. klippegrund, permafrost etc.). Her giver den russiske ækvivalent *дворовая линия* (bogst. ’gårdlinje’) umiddelbart bedre mening, hvorimod termen *подземный трубопровод* (bogst. ’underjordisk (rør)ledning’), der i russisk betegner enhver ledning placeret nede i jorden, umuligt kunne anvendes andet end i sin helt bogstavelige betydning her. Som vi skal se nedenfor, kan situationen dog også opfattes anderledes – i hvert fald hvis man er dansker, og begge parter i kommunikationen ved, hvad de snakker om.

2.3. Er ”hvordan” vigtigt?

For kort at sammenfatte: Der er ingen tvivl om, at danske og russiske teknikere ”taler forskellige sprog”, når vi ser på hvordan-aspektet, nærmere bestemt, på hvordan sekundære leksikaliseringer typisk bliver konstrueret og fordelt på de begreber, man oplever et kognitivt og kommunikativt behov for at leksikalisere.

Dette lader imidlertid to vigtige spørgsmål stå ubesvarede. For det første: Er det, en term udsiger i kraft af sin dannelsesmåde, overhovedet vigtigt for fagfolkene, når de først har tilegnet sig den fulde betydning (eller for polyseme termers vedkommende: flere alternative betydninger, hvor konteksten så ofte kan hjælpe med at vælge det rette)? For det andet: Kan de forskelle, der ikke desto mindre foreligger, eller nogle af dem, siges at indgå i et større billede, der afspejler en bestemt måde at se og præsentere virkeligheden på? Lad os se på spørgsmålene ét for ét.

Det har længe været genstand for ivrig teoretisk diskussion, i de seneste årtier fulgt op med mere håndfaste psykologiske tests, hvorvidt vi adskiller (dekomponerer) morfologisk komplekse leksikalske enheder og (gen)analyserer dem semantisk, hver gang vi møder dem i den løbende sprogbrug, eller har dem lagret i hukommelsen som udelelige helheder med en i forvejen fastlagt helordsbetydning (for kritiske litteraturoversigter, se f.eks. Libben & 2006; Andrews & Davis 1999; Aitchison 2010: 145-156; Smith, Barratt & Zlatev 2014: 106-110, 138-139). Resultaterne og deres fortolkning er fortsat genstand for diskussion, men det generelle billede synes at være, at dekomponering enten slet ikke indgår som et obligatorisk led i afkodningen, eller muligvis spiller en rolle i ordgenkendelsen uden at involvere det helordssemantiske plan. Dette falder i tråd med dagligdags observationer såsom at nogle mennesker kan skrive **karkklud* (i stedet for *karklud*) på huskesedlen eller **hasselbagte kartofler* (i stedet for *Hasselbackkartofler*) på

13 Disse observationer baseres primært på interviews foretaget som led i arbejdet med Smith (1992), som ikke er medtaget i Olsen (2008).

spisesedlen i kantinen, men stadig være i stand til at bruge ordene nogenlunde i overensstemmelse med deres vedtagne (øvrige) begrebsindhold. Tilsvarende forklarer det, hvordan mennesker, der behersker de involverede sprog, kan forstå og bruge dansk: *flyvemaskine*, engelsk: *airplane*, russisk: *самолет* (bogst. ≈ 'selvflyv(er)') og fransk: *avion* (bogst. ≈ 'vinge + ??') som værende ækvivalente, både hvad angår deres denotation og de centrale distinktive træk, på trods af de vidt forskellige dannelsesmåder. Fra de naturgivne genstandes univers kunne dansk: *sommerfugl*, engelsk: *butterfly*, russisk: *бабочка* (bogst. ≈ 'lille kone') og fransk: *papillon* (bogst. ≈ ??) illustrere samme pointe. Læsere, der behersker andre sprog, herunder også andre indoeuropæiske såsom tysk, italiensk eller spansk, vil kunne føje atter andre facetter til begge eksempler.¹⁴

På den anden side udelukker ovenstående ikke, at vi til enhver tid *kan* skille ordene ad og reflektere over, hvad **kark-* (i **karkklud*) overhovedet er, hvorfor det hedder *kødpølse*, når der er mere kød i andre slags pølse, eller hvorfor *sommerfugle* relateres til smør i engelsk hhv. beskrives som koner i russisk. Er der tale om et nyt/ukendt ord, vil vi endda som oftest være nødt til det, da vi ikke har meget andet at holde os til. Dette væsentlige moment følges op i 2.3.2. nedenfor. Er der derimod tale om velkendte ord, vil sådanne overvejelser, hvis de overhovedet opstår, forløbe parallelt med det allerede givne facit. Vi skal her betegne fænomenet *metalingvistiske refleksioner*, når der er tale om relativt bevidste overvejelser, og *udtryksbaserede konnotationer*, når de sker spontant og ubevidst (se også Smith, Barratt & Zlatev 2014 og Smith 2001).

Fagfolk har som tidligere antydnet en særligt udtalt tilbøjelighed til at reflektere mere eller mindre bevidst over den terminologi, de bruger professionelt. I nogle sammenhænge har de oven i købet magt og agt til at stemple nogle termer som "mindre heldige" og andre termer som "mere heldige" og aktivt lave om på terminologien. I betragtning af de tidligere observerede forskelle mellem dansk og russisk hvad termdannelsesmåden angår, er en nærliggende hypotese derfor, at fagfolkene her – ud over af snævre faglige hensyn – også lader sig lede af en mere overordnet fornemmelse for, hvad der lyder "rigtigt" på deres eget sprog. Durst-Andersens teori om sproglige supertyper fremstår som en oplagt lakmusprøve for en sådan hypotese.

2.3.1. Modtageren eller virkeligheden som slutdommer?

Essensen i Durst-Andersens (2011a, 2011b) teori om sproglige supertyper er, at verdens sprog, uanset alle øvrige forskelle, i samspillet mellem de enkelte elementer og niveauer i sprogstrukturen vil være nødt til at vælge ét primært hensyn, som går forud for de øvrige, nemlig

- afsenderens forudsætninger for at ytre sig ⇒ afsenderorienterede sprog,
- modtagerens informationsbehov i situationen ⇒ modtagerorienterede sprog,
- den omtalte virkelighed per se, dvs. uafhængigt af situationen og det umiddelbart kommunikerede ⇒ virkelighedsorienterede sprog.

Lad os i det lys først se på dansk som arketypisk eksempel på en *modtagerorienteret* tilgang. Når det drejer sig om kommunikation mellem fagfolk, må det antages, at alle involverede kender det samlede vandforsyningssystemes indretning og funktion ganske godt. Men når disse i praksis kommunikerer med hinanden, vil det sjældent dreje sig om hele systemet på en gang: Tilførslen af færdigbehandlet vand til et eller flere forsyningsområder udgør typisk én problematik, tilrettelæggelse og styring af vandets fordeling inden for forsyningsområdet en anden problematik og tilkoblingen af konkrete forbrugere til systemet en tredje problematik. Fælles for de tre

¹⁴ Ligheden med eksemplerne på termkonkurrence (i ét sprog), som omtales i 2.2.4., turde være tydelig. Den afgørende forskel er imidlertid, at ordene pga. deres komplementære fordeling mellem sprogene aldrig kommer i direkte konkurrence med hinanden og derfor principielt kan sameksistere på ubestemt tid. Spørgsmål er så, i hvor høj grad paralleliteten mellem de underliggende begrebs ontogenese og basale kognitive struktur (hvad-aspektet) lader sig påvirke af den markante forskel i valg af sprogligt udtryk (af hvordan-aspektet).

sammenhænge er imidlertid, at det er hensigtsmæssigt at adskille nogle ”store” ledninger fra nogle mindre, der følger efter, og her giver *hovedledning* hver gang modtageren det rette stikord i situationen – uagtet, at der andetsteds i systemet kan findes andre ledninger, der af lige så gode grunde gør sig fortjent til dette prædikat. Noget lignende gælder *jordledning* i den i Figur 1 og 2 medtagne specifikke forstand (pos: 1-2.4). I praksis kommer det udtrykte begreb kun i spil, når man taler om ledningsføringen hos en konkret forbruger, og her accentuerer termens dannelsesmåde den for modtageren relevante information, at man taler om en ledning ”ude i jorden” og altså ikke inde i en bygning, hvor alle andre ledninger af potentiel interesse jo befinder sig. At samtlige ledninger, som vandet har passeret på sin vej frem til forbrugeren, også har været jordledninger (her forstået i termens oprindelige, rent lokative betydning), er i denne sammenhæng tilsyneladende ligegyldigt – når man altså taler dansk. Det forudsættes bekendt.

Skifter vi derimod fokus til russisk som *virkelighedsorienteret* sprog, må afsenderen også tage hensyn til væsentlige kendetegn ved den virkelighed, man taler om, uanset hvornår, hvorfor og med hvem man taler om den, hvilket i denne sammenhæng (for fagfolk) naturligt vil omfatte en forståelse af det samlede systems udformning og funktionsmåde, hvor vandet hele tiden skal fra ét sted til et andet. Det kommer derved til at skurre mere i ørerne, når ledninger, som spiller vidt forskellige roller i dette samlede forløb, hedder præcis det samme, som det er tilfælde med de tre betydninger af *hovedledning* i dansk.

I russisk er terminologien da også mere differentieret på dette punkt, dels i kraft af valget af kerneled og dels tilføjelsen af forskellige adled i de tre ækvivalenter til *hovedledning* (se Figur 1 og 2).

Således antyder kerneleddet *водовод* (≈’vandfører’, ’akvadukt’) i betegnelsen for ledningen mellem vandværk og forsyningsområde (pos: 1-2.1.2) i kraft af sin etymologi og dannelsesmåde noget ”lidt større”, der egner sig til transittransport, mens kerneleddet *линия* (≈’linje’) i betegnelserne for de efterfølgende ledninger, som tjener til at fordele vandet inden for forsyningsområdet (pos: 1-2.2), antyder noget ”lidt mindre”, eller mere præcist: forbundne dele i en større helhed, ligesom buslinjer i en by. Både på et kort og ved øjesyn tegner der sig således rent visuelt lidt forskellige ”images” (se 2.2.3. om ”image” vs. ”idea”), og dette afspejles i valget af kerneled.¹⁵

Den videre differentiering af ledningerne i forsyningsområdet sker ved valget af adled. Således udbygges *линия* (≈’linje’) med det relative adjektiv *магистральный* (en latinsk afledning med betydningen ’overordnet/hoved(rute)-’) som betegnelse for de overordnede ledninger i forsyningsområdet (pos: 1-2.2.1), og med det relative adjektiv *распределительный* (≈’fordelings-’) som betegnelse for de underordnede ledninger i dette. Man følger m.a.o. samme grundlæggende tankegang som i dansk på dette punkt og der fremkommer derved også en ”hovedledning” i den russiske terminologi. Men kun denne ene gang. Når vi først når frem til den ledning ude i gaden, hvorfra en konkret forbruger forsynes via en *stikledning*, uanset ledningens funktion i de overordnede system (pos: 1-2.2’), taler man på russisk om *уличная линия* (≈’gadelinje’). Den

15 Den overordnende status, som på dansk markeres med adleddet *hoved-*, ligger således her allerede i det valgte kerneled i russisk. Den russiske sondring bliver derved bredere, idet alle ledninger til udenbys transittransport (pos: 1-2.1) kaldes *водоводы*, mens alle ledninger i forsyningsområdets net (pos: 1-2.2) kaldes *линии*. Tilføjelsen af forskellige adled til førstnævnte bruges i stedet til at markere, om vi befinder os før vandværket, jf. *I подъёма* (≈ ’(til) første løft_{gen}’ = første gang, der skal pumpes), eller efter vandværket, jf. *II подъёма* (≈ ’(til) andet løft_{gen}’ = anden gang, der skal pumpes). I dansk betegnes eventuelle (transit)ledninger før vandværket (pos: 1-2.1.1) derimod *råvandsledninger*, mens de, der kommer efter vandværket, som sagt betegnes *hovedledninger* (pos: 1-2.1.2). En mulig fællesbetegnelse for begge dele (som flere informanter dog betegner som en lærebogsterm) er *fjernvandsledninger* (pos: 1-2.1). Der synes således at være flere parallelle rationaler på spil i leksikaliseringen af dette begrebsfelt i dansk for så vidt angår de enkelte termers dannelsesmåde, mens russisk har lagt sig fast på én linje og derved griber tingen mere holistisk an.

parallelle dannelse *gadeledning* kan også ses anvendt i dansk, men *hovedledning* er og forbliver den gængse og formelt anerkendte term, vel fordi den hverken siger mere eller mindre end det, der er nødvendigt og tilstrækkeligt for modtageren at være opmærksom på i situationen.¹⁶

Det samme gælder endeligt *jordledning* i den forbruger-specifikke betydning (pos: 1-2.4), som allerede er diskuteret ovenfor: Den er rammende i situationen, men potentielt misvisende, hvis man skal have hele systemet med i baghovedet, hvor en placering i jorden er normen. I russisk bygger man da også i stedet videre på *gade/forbruger-sondringen* ved at forudsætte den mulige tilstedeværelse af en gård hos forbrugeren omkring dennes bygning(er) og kalde ledninger dér *дворовая линия* (bogst. 'gårdlinje').¹⁷

Det skal slutteligt bemærkes, at situationen bliver lidt anderledes, hvis den konkret foreliggende modtager først skal til at lære området og dets terminologi at kende. Her vil en mere systematisk hensyntagen til "det store billede", end vi ser det i dansk, ikke kun være et spørgsmål om øget virkelighedsorientering, men også om at tilgodese *modtager*gruppens behov for terminologisk overblik, herunder *danske* modtageres. Med andre ord: Den danske præference for kommunikativt at tilgodese modtagerens vilje i dette tilfælde faktisk kunne nyde godt af et vist element af virkelighedsorientering. Som tidligere nævnt erkender flere danske fagfolk da også, at terminologien med tre vidt forskellige betydninger af *hovedledning* mv. ikke er optimal. De ser det imidlertid mest som et problem i forhold til udenforstående og forventer ikke, at nogen vil ændre på terminologien dén grund.

Sat på spidsen kunne man på den baggrund gå videre og hævde, at dansk leksikaliseringspraksis alt andet lige er bedst gearret til horisontal her-og-nu kommunikation mellem jævnbyrdige fagfolk, som det for den skriftlige kommunikations vedkommende ses i manualer, projekt- og arbejdsbeskrivelser, lokalplaner mv. (i en grad, så selv danske lærebøger kommer til at lyde lidt som sådanne), mens russisk leksikaliseringspraksis alt andet lige er bedst gearret til vertikal, situationsuafhængig kommunikation, som det typisk ses i lærebøger og leksika (i en grad, så selv praksisorienterede tekster let kommer til at lyde lidt som disse). Skønt der selvsagt ikke er tilstrækkeligt belæg for så vidtrækkende konklusioner i det ovenfor præsenterede empiriske materiale, må billedet formodes at kunne vække en vis genkendelse hos alle, der har beskæftiget sig med russisk-dansk fagsproglig formidling i større stil. Det kunne derfor fortjene en nærmere granskning, optimalt set også med inddragelse af andre sprog.

2.3.2. Google Translate og "falske venner"

Vi startede med at spørge, om russiske og danske vandforsyningsfolk kan siges at "tale samme sprog", når nu deres faglige situation og udfordringer har så meget tilfælles. Svaret er, at det gør de faktisk for så vidt angår de begrebsstrukturer, som er leksikaliseret i sproget (hvilke ikke er naturgivet), men disse kan stadig være tonet lidt forskelligt, når det gælder måden at leksikalisere dem på, hvilket i nogle henseender synes at have sprogtypologiske snarere end faglige årsager. Dog må man også stadig spørge, hvor vigtig termdannelsesmåden overhovedet er for den gensidige forståelse, når termernes fulde begrebsindhold først er fastlagt og indlært (se også 2.3).

For at kvalificere disse overvejelser yderligere, må vi skelne mellem "samme sprog" i metaforisk forstand og i helt bogstavelig forstand. Det er således den (ganske udbredte) metaforiske

16 En supplerende indikation på den russiske tendens til at tilgodese et større billede, er, at man meget ofte omtaler forsyningskilden ude i gaden som *уличная сеть* (bogst. 'gadenet(tet)'), selv om der jo ret beset kun er tale om én ledning pr. gade. For "bag den" vil der jo altid være et helt net. På dansk er *hovedledning(en)* i ental og bestemt form derimod den fremherskende udtryksmåde.

17 Er der flere ledninger, taler man også ofte om *дворовая сеть* (bogst. 'gårdnet(tet)'), også selv om der kun er tale om få ledninger. Dette giver en vis mening ud fra en holistisk betragtning, hvor systemet under ét opfattes som et hierarki af (større/mindre) ledningsnet på de respektive niveauer. På dansk siger man derimod typisk blot at sige *jordledning(er(ne))*, mens *jordledningsnet* er forbeholdt store aftagere som et fabrikskompleks eller et rækkehusbyggeri.

læsning, der har båret diskussionen hidtil, dvs. graden af *parallelitet* imellem sprogene. Men danske fagfolk taler jo stadig dansk, og russiske fagfolk taler jo stadig russisk. Så hvis vi ser bort fra det (in casu ikke så udbredte) tilfælde, at en fagmand på området mestrer begge sprog, vil fagfolkene ikke forstå et ord af, hvad de andre siger/skriver, trods et nok så ”fælles” sprog. Skal der alligevel kommunikeres, er der to muligheder. Den ene er at blive enige om et lingua franca, som begge parter kan kommunikere på, hvor Global English i dag er det klare førstevalg, også i dansk-russisk erhvervsmæssigt samkvem. (At det ikke nødvendigvis kan afholde modersmålet fra at gribe forstyrrede ind er et centralt og ofte overset moment, som i øjeblikket er genstand for en omfattende empirisk undersøgelse under ledelse af Per Durst-Andersen med Carlsbergs globale organisation som case, se <http://www.cbs.dk/node/251508>.) Den anden mulighed er at engagere en formidler i form af en tolk eller oversætter eller evt. et stykke software.

Hvis vi starter med tolken eller oversætteren, er der ved fagspecifik oversættelse dén afgørende forskel mellem formidler og klient, at de færreste oversættere kan forventes at have et lige så indgående sprogligt og fagligt kendskab til de utallige fagområder, de potentielt kan komme til at servicere, som deres klienter har. Mens en oversætter typisk i forvejen vil have lært, at en *sommerfugl* hedder *бабочка* (bogst. ’lille kone’) på russisk eller *butterfly* på engelsk, og ikke behøver at spekulere over, hvordan begrebet er leksikaliseret i de respektive sprog, er det samme ikke nødvendigvis tilfældet med *jordledning* over for *дворовая линия* (bogst. ≈ ’gårdlinje’) brugt om en nedgravet vandledning på forbrugers grund. Med andre ord: Fagspecifik oversættelse involverer et element af forceret fremmedsprogstilegnelse og ofte også modersmålstilegnelse.

En nærmere diskussion af de oversættelsestekniske og kognitive konsekvenser heraf er givet i Smith (2001). Her skal det blot sammenfattende nævnes, at oversætteren i en ideel verden vil forberede sig på opgaven og foretage en onomasiologisk begrebsudredning og komparativ terminologisk analyse efter de principper, som er beskrevet i 2.1. Her vil det, der kan udledes af termernes dannelsesmåde, kun være én ledetråd, som kan holdes op imod andet input i form af omgivende tekst, tegninger, evt. kommentarer fra sagkyndige m.v. Chancerne for at opnå en tilstrækkelig (om ikke udtømmende) kompetence i terminologien på begge sprog vil være relativt gode.

I praksis sker der imidlertid ofte noget andet. Efter et par frugtesløse opslag i elektroniske eller fysiske ordbøger (typisk via engelsk eller et andet hovedsprog), vil oversætteren ofte ty til en af sine mest upålidelige ”falske venner”, nemlig den information, der kan udledes af ordets/terms dannelsesmåde. Uden andre ledetråde at holde sig til falder det let at antage, at termen nok har en nogenlunde transparent betydning, som oversætteren blot ikke kender og måske ikke føler, han/hun behøver at kende til bunds,¹⁸ men som nok kan rekonstrueres på målsproget ved brug af lignende midler. Resultatet kan eksempelvis være, at dansk vandforsyningsterminologi bliver beriget med termer som **afgrening* (i stedet for *stikledning*) og **gårdledning* (i stedet for *jordledning*) i forbindelse med oversættelse fra russisk til dansk eller at alle tre betydninger af *hovedledning* i dansk bliver gengivet ved f.eks. *магистральный* (el. *главный*) *газопровод* (≈ ’hovedledning’), selv om termen kun er dækkende i én af betydningerne (pos: 1-2-2.1). Eksempler af denne art er hverdagskost i både oversættelser udført af sprogstuderende i træningsøjemed og i professionelle oversættelser inden for tekniske og andre specialiserede fagområder.

På denne baggrund kan det ikke undre, at man ved at anvende automatiserede sprogteknologiske oversættelsesværktøjer såsom Google Translate som supplement til eller som erstatning for den menneskelige faktor kan komme endnu mere på glatis – trods den stadig mere udbredte anvendelse af disse redskaber til mere rutineprægede oversættelsesopgaver, i dag endda indbygget som standardfunktion i Microsoft Office på linje med stavkontrollen.

18 Kognitivt kan denne form for indhold beskrives som et meget vagt ad hoc-begreb, der kan, men ikke behøver at udvikle sig til et blivende begreb i oversætterens semantiske hukommelse (Barsalou 1983; 1997).

Her følger et par enkle eksempler – begge i retningen russisk til dansk, som vel er det mest illustrative for den samlede læsergruppe:

- (1) Дворовая водопроводная линия может быть уложена из чугунных или асбестоцементных напорных труб диаметром 50 мм или из стальных оцинкованных труб диаметром 25-32 мм. (RW63)
Google Translate: *Yard vandlinjen kan lægges fra støbejern eller asbestcement trykrør med en diameter på 50 mm eller galvaniseret stålrør med en diameter på 25-32 mm.
En mere korrekt oversættelse kunne lyde: Jordledningen kan udføres i trykrør af støbejern eller asbestcement med en diameter op til 50 mm eller i galvaniserede stålrør med en diameter på 25-32 mm.
- (2) При проектировании и гидравлическом расчёте все линии сети условно разделяются на магистральные и распределительные. (R9:130)
Google Translate: *I design og alle de hydrauliske linjer i netværket af beregninger traditionelt opdelt i transmission og distribution.
En mere korrekt oversættelse kunne lyde: I forbindelse med projektering og hydraulisk beregning inddeles alle nettets ledninger traditionelt i hovedledninger og fordelingsledninger.

I eksempel (2) havde Googles valg af termerne *transmission* og *distribution* faktisk givet god mening (når man ser bort fra fraværet af elementet *-ledning*), såfremt der havde været tale om naturgassystemer, og modstillingen havde været mellem de ledninger, der forbinder gasfelterne med forsyningsområderne, og ledningerne internt i disse taget under ét. Det er således efter al sandsynlighed fra dette felt, at Google har trukket sin viden fra i det foreliggende tilfælde, formentlig via engelsk. Det ændrer imidlertid ikke ved, at den russiske tekst drejer sig om vandforsyning og ikke naturgasforsyning og om den videre inddeling af de vandledninger, som finder sted inden for et forsyningsområdes grænser, og i det lys er oversættelsen helt forfejlet (se også 2.2.5. ovenfor om polysemi på tværs af fagområder).

Sammenfattende kan det siges, at selv ved kommunikation imellem sprogbrugere, der har et nært fagligt forståelsesmæssigt fællesskab, kan både selve eksistensen af sprogbarrierer og specifikke sprogtypologisk betingede tendenser i leksikaliseringens måde (in casu: mht. hvordan snarere end hvad der leksikaliseres) være en kilde til støj og miskommunikation. Går vi fra det leksikalske niveau videre til det grammatiske, syntaktiske og sætningspragmatiske niveau og til genstandsfelter, hvor også andre samfundsspecifikke modsætninger end sproget for alvor kommer i spil, bliver støjen kun kraftigere. Eksemplerne andetsteds i dette særnummer spænder fra filmoversættelse over vejrudsigter til e-mail-korrespondance. Ja selv på det leksikalske niveau og inden for teknikken kan de typologiske forskelle række ud over hvordan-aspektet og også komme til at omfatte hvad-aspektet. Det gælder ikke mindst, hvis vi skifter fokus fra nomina til verber, som benævner hele situationer frem for isolerede ”ting” og dermed kommer tættere på sætningssemantikken. Et særligt tydeligt eksempel er leksikaliseringen af bevægelse som led i tekniske processer (Smith 2003 og 2006 i forlængelse af Talmy 2000: 50ff og Slobin 2004; se også Durst-Andersen, Smith & Nedergaard Thomsen 2012).

3. Konklusion og perspektiver

Spørgsmålet om, hvorvidt det er de enkelte sprogs iboende natur eller sprogksterne forhold, der afgør, hvordan vi italesætter og dermed forstår virkeligheden, kan på baggrund af de netop gjorte observationer (og et utal af andre) besvares med et rungende både-og. Dette bør dog ikke være en

grund til beklagelse eller benægtelse, som det tilsyneladende let bliver for nogle binært tænkende teoretikere – det gør tværtimod emnet langt mere interessant.

På den ene side er vi konfronteret med en udenomsproglig virkelighed, som hele tiden byder på nye fænomener, relationer og modsætninger, der alle skal italesættes sprogligt. Men de drivende kræfter bag dette input er meget andet end sprog, selv om nogle kan være delvist medieret af det. Intet sprog i verden kan vel alene tage æren eller skylden for at have opfundet smartphones og moderne vandforsyningsteknik eller startet en borgerkrig i Syrien. På den anden side involverer den sproglige italesættelse altid til- og fravalg, idet intet sprog kan eksplicitere al potentielt relevant information på én gang. Nogle valg er truffet på forhånd af de enkelte sprog forstået som intersubjektive systemer skabt via langsomt forløbende kollektivt-ubevidste udviklingsprocesser på basis af millioner af individuelle valg (Hvilke leksikaliseringsmodeller skal stå til rådighed for orddanneren? Hvilke sondringer skal have et obligatorisk leksikalsk eller grammatisk udtryk? Hvordan skal et sprogs grammatiske kategorier spille sammen med hinanden? osv.). Andre valg lades derimod op til den enkelte sprogbruger: Vi bestemmer selv, hvad vi (inden for de givne formelle rammer) konkret vælger at sige/skrive samt til hvem, hvorfor, hvornår, hvorfor og hvordan. Ganske vist kan en vis toning fra de ”byggsten”, de enkelte sprog stiller til vores rådighed, heller ikke helt undgås på dette plan, men den kan omgås ved at vælge en formulering, der får det frem, vi gerne vil sige. Som Roman Jakobson elegant har formuleret det: “Languages differ essentially in what they *must* convey and not in what they *may* convey” (1959: 236). Det sidste kan klares ved “intralingual translation” eller ”rewording” (1959: 232).

For ordforrådet gælder der endvidere dét helt særlige forhold, at det (modsat hvad der normalt gælder for det grammatisk-syntaktiske system) faktisk er muligt for det enkelte individ at sætte sit eget fingeraftryk på det sproglige arvegods ved at frembringe et nyt ord. Her vil det igen være meget andet end den eksisterende sprogstruktur, der bestemmer resultatet. Om en miljømæssigt mindre heldig indretning i et kloaksystem, som leder urensset spildevand direkte ud i et vandløb, skal kaldes et *overfaldsbygværk*, et *overløbsbygværk* eller et *aflastningsbygværk*, og om et planlagt trafikpolitisk initiativ skal lanceres som en *betalingsring* eller en *miljøring*, er ikke kun et spørgsmål om korrekt dansk, men også om konkrete taktiske overvejsler fra de involverede interessenters side.

Det er i samspillet mellem *alle* disse processer, at det kulturmentale univers, som kan siges at være indlejret i et givet sprog på et givet tidspunkt, tager sin form. En mere systematisk kortlægning af hele det skitserede samspil i relation til mere specifikke genstandsfelter og forskningsspørgsmål end det notoriske ”er det sproget de bestemmer verdensbilledet eller omvendt?” har derfor værdi i sig selv. Dette arbejde er først lige begyndt.

Litteratur

- Aitchison, Jean (2012). *Words in the Mind: An Introduction to the Mental Lexicon* (4. udg.). Oxford: Blackwell.
- Andrews, Sally & Colin Davis (1999). 'Interactive activation accounts of morphological decomposition: Finding the trap in mousetrap?' *Brain and Language*, 68(1-2): 355-361.
- Baldinger, Kurt (1980). *Semantic Theory: Towards a Modern Semantics*. Oxford: Basil Blackwell.
- Barsalou, Lawrence W. (1983). 'Ad hoc categories'. *Memory & Cognition*, 11: 211-227.
- Barsalou, Lawrence W. (1987). 'The instability of graded structure: Implications for the nature of concepts'. I Ulric Nesser (red.), *Concepts and Conceptual Development: Ecological and Intellectual Factors in Categorization*. Cambridge: Cambridge University Press. 101-139.
- Barsalou, Lawrence W. (2010). 'Grounded cognition: Past, present, and future'. *Topics in Cognitive Science*, 2(4): 716-724.
- Devitt, Michael & Kim Sterelny (1999). *Language and Reality* (2. udg.) Oxford: Blackwell.
- Durst-Andersen, Per (2011a). *Linguistic Supertypes. A Cognitive-Semiotic Theory of Human Communication*. Berlin/New York: De Gruyter Mouton.

- Durst-Andersen, Per (2011b). *Bag om sproget. Det kulturmentale univers i sprog og kommunikation*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Durst-Andersen, Per (2012). 'What languages tell us about the structure of the human mind'. *Cognitive Computation*, 4(1): 82-97.
- Durst-Andersen, Per, Viktor Smith & Ole Nedergaard Thomsen (2012). 'Towards a cognitive-semiotic typology of motion verbs'. I Carita Paradis, Jean Hudson & Ulf Magnusson (red.), *The Construal of Spatial Meaning: Windows into Conceptual Space*. Oxford: Oxford University Press. 190-222.
- Evans, Vyvyan & Melanie Green (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hjort-Pedersen, Mette (1994). *Testamenter, oversættelse og vellykkethed: Pragmatiske og kommunikative faktorer*. København: Handelshøjskolen i København.
- Holste, Alice & Tinna Nielsen (1995). *Komparativ analyse af strafferetspleje i dansk og russisk ret*. Specialeafhandling. København: CBS.
- Jakobson, Roman (1959). 'On linguistic aspects of translation'. I Reuben Arthur Brower (red.), *On Translation. Harvard Studies in Comparative Literature*. Cambridge, MA: Harvard University Press. 232-239.
- Jarvad, Pia (1995). *Nye ord – hvorfor og hvordan?* København: Gyldendal.
- Kendal, Simon L. & Malcolm Creen (2007). *An Introduction to Knowledge Engineering*. London: Springer.
- Kockaert Hendrik J. & Frieda Steurs (red.) (2015). *Handbook of Terminology. Volume 1*. Amsterdam: John Benjamins.
- Korzen, Iørn & Lita & Lundquist (red.) (2004). *Sprogtypologi og oversættelse: Endocentriske og exocentriske sprog* (2. foreløbige udgave). København: Samfundslitteratur.
- Lakoff, George (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Libben, Gary & Gonia Jarema (red.) (2006). *The Representation and Processing of Compound Words*. Oxford University Press.
- Melchior, Mette (2011). *Oversættelsesstrategier i juridisk oversættelse- en korpusbaseret analyse af kilde- og målsprogsorientering i oversatte lovtekster*. Århus: Handelshøjskolen, Aarhus Universitet.
- Madsen, Bodil Nistrup & Hanne Erdman Thomsen (1999). *Terminologi. Bind.1: Principper og metoder*. København: Gad.
- Olsen, Svetlana (2008). *Vandforsyningssystemer. Dansk-russisk terminologispeciale vedrørende de vigtigste komponenter i et vandforsyningssystem*. København: CBS.
- Rosch, Eleanor (1978). 'Principles of categorization'. I Eleanor Rosch & Barbara B. Lloyd (red.), *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum. 27-48.
- Slobin, Dan (2004). 'The many ways to search for a frog: Linguistic typology and the expression of motion events'. I Sven Strömquist & Ludo Verhoeven (red.), *Relating Events in Narrative: Typological and Contextual Perspectives*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. 219-257.
- Smith, Viktor (1992). *Term – begreb – virkelighed. Om tekniske termers betydning*. Ph.d.-afhandling. København: CBS.
- Smith, Viktor (2000). 'On the contrastive study of lexicalization patterns for translation purposes: Some reflections on the levels of analysis'. I Iørn Korzen & Carla Marengo (red.), *Argomenti Per Una Linguistica Della Traduzione; Notes Pour Une Linguistique De La Traduction; on Linguistic Aspects of Translation*. Firenze: Edizione dell'Orso. 19-42.
- Smith, Viktor (2001). 'Lexical non-arbitrariness and LSP translation: A casual model of explanation'. *Fachsprache – International Journal of Specialized Communication*, 23(1-2): 24-40.

- Smith, Viktor (2003). 'Talking about motion in Danish, French, and Russian: Some implications for LSP in theory and practice'. *LSP and Professional Communication*, 3(2): 66-91.
- Smith, Viktor (2006). 'Talking about motion in Danish, French, and Russian: Typological, methodological, and translational considerations'. I Henning Nølke, Irene Baron, Hanne Korzen, Iørn Korzen & Henrik. H. Müller (red.), *Grammatica. Festschrift in Honour of Michael Herslund*. Bern: Peter Lang. 461-75.
- Smith, Viktor, Ditte Green-Petersen, Peter Møgelvang-Hansen, Rune Haubo Bojesen Christensen, Françoise Qvistgaard & Grethe Hyldig (2013). 'What's (in) a real smoothie: A division of linguistic labour in consumers' acceptance of name-product combinations?' *Appetite*, 63: 129-40.
- Smith, Viktor, Daniel Barratt & Jordan Zlatev (2014). 'Unpacking noun-noun compounds: Interpreting novel and conventional food names in isolation and on food labels'. *Cognitive Linguistics*, 25(1): 99 – 147.
- Talmy, Leonard (2000). *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Wierzbicka, Anna (1996). *Semantics. Primes and universals*. Oxford: Oxford University Press.
- Wright, Sue Ellen & Gerhard Budin (red.) (1997). *Handbook of Terminology Management, Volume 1. Basic Aspects of Terminology Management*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Appendiks

Eksempel på terminologisk entry (Olsen 2008).

løbenr	27
pos	1-2.2'
metadef	Enhver ledning i forsyningsnettet hvorfra en given forbruger forsynes med vand via en stikledning.
dadef	”En ejendom forsynes med vand via en stikledning fra hovedledningen.” DW30. ”Ved småt forbrug er det muligt at foretage tilslutning fra et i hovedledningen boret hul, udført med særlig apparatur, som tillader anbringelse under tryk, altså uden aflukning.” D1:1117.
rundef	”Сети водопровода и канализации, которые принимаются Водоканалом на баланс, а также им эксплуатируются: водопроводные вводы от уличных (внутри-квартальных) линий до стен сооружений, включая территорию водопровода между домами.” RW56
daterm	hovedledning
datermdok	”Fig. 1 viser stikledningens forløb fra hovedledning i gade eller vej til huset.” D2:sp1579 ”VSPK (dvs. vandspejlskoten, Sv.Ol.) skal i hovedledningen ud for en ejendom altid være mindst 10 m over øverste tapventil i ejendommen.” D7:370. ”MTU-Forsyningsudvalget bedes derfor beslutte, at vilkårene for at være omfattet af

kampagnen er, at den ejendom, der ønskes tilsluttet, skal ligge ud for en hovedledning med samme vejnavn som ejendommen. Hvis der ikke ligger en hovedledning ud for adressen, og ejendommen kan nås fra en anden ledning, f.eks. en transmissionsledning i en stamvej eller på en sti, vil huset ikke være omfattet af kampagnen, og tilslutning vil ske på almindelige vilkår.” DW31.

ru term **уличная линия**

ru term dok ”Вопрос: в чем заключается отопление водопроводных труб электрическим током и как оно производится? Ответ: При отоплении уличной линии оба провода присоединяются к трубе в колодцах с расчётом, чтобы отогреваемый участок линии помещался между точками присоединения проводов к трубе (контактами) и в каком-либо конце его находился пожарный кран или домовое присоединение для выпуска воды.” RW53.

”Также было заменено 700 метров уличной водопроводной линии по улице Катаева.” RW57

” (...) только на реконструкцию уличных водопроводных линий, которую проводят с начала этого года, городу необходимо порядка 230 млн грн.” RW58

”Замороженными оказались более 6 тысяч домовых вводов, 91 уличная водопроводная линия, большинство пожарных гидрантов... Замерзание уличных линий и домовых вводов, как правило, сопровождалось разрушением труб.” RW59